

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTO 7/2005 vp

Valtioneuvoston selvitys Suomen puheenjohtajakauden alustavasta asialista-arviosta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 8 päivänä huhtikuuta 2005 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen Suomen puheenjohtajakauden alustavasta asialista-arviosta (E 19/2005 vp) maa- ja metsätalousvaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- EU-asioiden alivaltiosihteeri Antti Peltomäki ja erityisasiantuntija Jyri Ollila, valtioneuvoston kanslia

- kansliapäällikkö Jarmo Vaittinen ja ylitarkastaja Kimmo Närhinen, maa- ja metsätalousministeriö
- ylitarkastaja Tarja Aarla, kauppa- ja teollisuusministeriö
- professori Aarne Pehkonen, Helsingin yliopisto
- johtaja Tapio Kytölä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto ry
- oikeustieteen kandidaatti Riku Eksymä, Metsäteollisuus ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund rf.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Kirjelmän pääasiallinen sisältö

Suomi toimii EU:n puheenjohtajamaana syksyllä 2006. Neuvoston työtä ohjaa Suomen pj-kaudella kolmevuotinen strateginen ohjelma vuosille 2004—2006. Tämän pohjalta Itävalta ja Suomi valmistelevat yksityiskohtaisemman neuvoston työohjelman vuodelle 2006. Vuoden 2006 keskeisistä elementeistä on tarkoitus sopia itävaltalaisien kanssa keväällä 2005. Sovittujen linjausten pohjalta neuvoston sihteeristöltä pyydetään ensimmäinen ohjelmaluonnos ennen kesätaukoa Suomen ja Itävallan kommentoitavaksi. Ohjelman päivittäminen ja tarkentaminen jat-

kuu syksyllä 2005, ja se on tarkoitus hyväksyä neuvostossa joulukuussa 2005.

Pj-kauden asialistaan ja tavoitteisiin vaikuttavat merkittävällä tavalla se, miten käynnissä olevissa poliittisesti merkittävissä hankkeissa, kuten perustuslakisopimuksen ratifiointiprosessissa ja sopimuksen voimaantulon valmistelussa, rahoituskehysneuvotteluissa ja WTO-neuvottelukierroksella, edetään ennen syksyä 2006. Muita keskeisiä horisontaalisia kysymyksiä ovat Lissabonin strategian toimeenpano ja laajentuminen. Lisäksi Suomen pj-kaudella tulee olemaan esillä neuvoston toimintatapojen tehostaminen, EU:n ulkoisen toimintakyvyn kehittämi-

nen, avoimuuden lisääminen ja parempaan sääntelyyn liittyvät kysymykset.

Kirjelmässä on arvio Suomen pj-kaudella käsitellyssä olevista horisontaalisista ja unionin politiikkasektoreita koskevista kysymyksistä, minkä pohjalta on tarkoitus edetä kevään 2005 neuvoston vuosiohjelman valmistelussa. Se, mitkä asiat lopulta ovat esillä syksyllä 2006,

riippuu pitkälti edeltävien pj-maiden saavuttamasta edistyksestä ja siitä, millä aikataululla komissio antaa esityksiään eri kysymyksissä. Suunnitelmia tullaankin tarkentamaan vuosiohjelman valmistelun yhteydessä vuoden 2005 aikana.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Maatalouden yleiset kysymykset

Suomi toimii EU:n puheenjohtajanaan syksyllä 2006. Neuvoston työtä ohjaa Suomen puheenjohtajakaudella kolmevuotinen strateginen ohjelma vuosille 2004—2006. Tämän pohjalta Itävalta ja Suomi valmistelevat yksityiskohtaisemman neuvoston työohjelman vuodelle 2006.

Valiokunta toteaa, että EU on uudistanut maatalouspolitiikkaansa kahdesti kuuden viime vuoden aikana. Uudistuksia on perusteltu erityisesti WTO-neuvotteluihin liittyvillä syillä. WTO-neuvottelut voivatkin olla Suomen puheenjohtajakaudella loppuvaiheessaan. Myös meneillään olevissa EU:n rahoituskehysneuvotteluissa saavutettava lopputulos vaikuttaa voimakkaasti maatalouden asemaan. Komission ehdotus maatalouden markkinatoimien ja suorien tukien rahoittamiseksi on niin niukka, että eräiden arvioiden mukaan jo sovittuja CAP-tukia joudutaan leikkaamaan vuosittain seuraavan rahoituskauden aikana. Maaseudun kehittämisasetuksen suuresta merkityksestä on EU:ssa käyty laajaa keskustelua, mutta halukkuus maaseutuvarojen lisäämiseen muille kuin uusille jäsenmaille on vähäistä. Valiokunta painottaakin sitä, että niin WTO- kuin rahoituskehysratkaisut ovat maatalouden tulevaisuuden kannalta ratkaisevan tärkeitä.

Edellä esitetyn lisäksi muut muutokset ja kehityssuuntaukset, kuten ruokamarkkinoiden globalisaatio, Euroopan unionin laajeneminen ja talouspolitiikan suunta, kuluttaja- ja ympäristö-

vaatimusten vahvistuminen ja maatalousteknologian kehittyminen (erityisesti bio- ja geeniteknologia), muovaavat maatalouden, maaseudun ja elintarviketuotannon toimintaympäristöä seuraavien vuosikymmenten aikana. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että maamme puheenjohtajakaudella keskeiseksi tavoitteeksi otetaan monimuotoisen eurooppalaisen maatalousmallin lujiittaminen tavalla, joka ottaa huomioon maataloustuotannon erityispiirteet eri jäsenmaissa niin, että tuotanto voi jatkua myös kaikilla ilmastollisesti heikot tuotanto-olosuhteet omaavilla alueilla EU:ssa.

Maamme maataloustuotanto perustuu lähes yksinomaan perheviljelmiin. Tukea saaneista tiloista 88,6 % on yksityishenkilöiden ja 10,4 % perikuntien sekä perheyhtiöiden ja -yhtymien omistuksessa. Tämä perheviljelmiin perustuva maataloustuotantomme on voimakkaassa rakenteellisessa muutoksessa. Maatilojen määrä on vuodesta 1995 laskenut vuosittain keskimäärin yli kolme prosenttia, ja kotieläintaloudessa muutos on ollut vielä tätäkin nopeampi. Esimerkiksi maidontuotantoon erikoistuneiden tilojen määrä on laskenut lähes seitsemän prosentin vuosivauhtia. Kun ennen EU-jäsenyyttä Suomessa oli noin 103 000 maatilaa, nyt kymmenen vuotta myöhemmin niitä on runsaat 71 000. Toistaiseksi ei ole merkkejä siitä, että rakennemuutos olisi pitkällä aikavälillä hidastumassa. Vaikka rakennemuutos sinänsä vahvistaa tilojemme kilpailukykyä, valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että perheviljelmien työ määrää ei voida rajattomasti lisätä. Viljelijöiden henkiseen jaksami-

seen ja hyvinvointiin liittyvät kysymykset ovat jo nyt nousseet voimakkaasti esille.

Maastollisista olosuhteista johtuen maamme maataloudessa ei ole myöskään mahdollista, muutamia alueita lukuunottamatta, päästä sellaisiin lohko- ja tilakokoihin, että voitaisiin saavuttaa samat suurissa yksiköissä tapahtuvan tuotannon edut kuin keskeisissä kilpailijamaissamme. Lisäksi ilmastolliset edellytykset maatalouden harjoittamiselle Suomessa ovat paljon huonommat kuin eteläisemmissä EU-maissa. Kasvukausi on meillä lyhyempi ja tehollinen lämpösumma pienempi kuin Keski-Euroopan maissa. Myös maamme laajuus ja harva asutus tekevät maaseudun asuttuna säilyttämisen ongelmallisemmaksi verrattuna Keski-Euroopan maihin. Valiokunta katsookin, että EU:n maatalouspolitiikassa keskeisenä lähtökohtana tulee olla jäsenmaiden maatalouden pysyvän, olosuhteista aiheutuvan kilpailukykyhaitan kompensoiminen. Samalla valiokunta painottaa sitä, että EU:n maatalouspolitiikassa tulee ottaa huomioon Brysselin vuoden 2002 Eurooppa-neuvoston vahvistama päätelmä. Päätelmässä todettiin: "Nykyisen Euroopan unionin epäsuotuisilla alueilla toimivien tuottajien tarpeet olisi turvattava; monivaikutteinen maatalous säilytetään Euroopan kaikilla alueilla vuoden 1997 Luxemburgin Eurooppa-neuvoston ja vuoden 1999 Berliinin Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti." Luxemburgin vuoden 1997 Eurooppa-neuvosto hyväksyi periaatteen siitä, että maataloustuotannon on voitava jatkua kaikilla yhteisön alueilla mukaan luettuna alueet, joilla on erityisiä ongelmia. Tämä samoin kuin Berliinin Eurooppa-neuvoston (1999) samaa asiaa koskeva päätelmä sai Brysselin Eurooppa-neuvoston kokouksessa jatkoon edellä todetun mukaisesti.

Ottamalla huomioon Eurooppa-neuvoston edellä todetut päätelmät perheviljelmäpohjaisen maatalouden toimintaedellytykset EU:n eri alueilla voidaan turvata.

Monimuotoinen maataloustuotanto ja pelto-biomassojen käytön lisääminen

Edellä on todettu, että maassamme kasvukauden lyhyys ja alhainen lämpösumma muodostavat keskeisen satotasoa rajoittavan tekijän. Tästä syystä on erittäin vaikeaa kilpailla muiden EU-maiden kanssa, joilla kaikilla on kasvintuotannon kannalta meitä edullisempi sijainti. Perinteisen kasvintuotannon rinnalle tarvitaankin maassamme uusia vaihtoehtoja, joille yleismaailmallinen kehitys näyttää hiljalleen avaavan uusia mahdollisuuksia (mm. non-food-tuotanto ja bioenergia). Onkin arvioitu, että uusiutuvan energian hyödyntäminen tulee kilpailukykyiseksi tavanomaisiin energialähteisiin nähden vuoteen 2020 mennessä ja että tämä energiamuoto valloittaa sen jälkeen markkinoita. Valiokunta pitääkin erittäin tärkeänä, että edellä todetussa eurooppalaisessa maatalousmallissa kyseiset uudet tuotantoalat saavat niille kuuluvan sijan.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä myös huomiota siihen, että Suomi on valinnut selviytymisstrategiakseen tiedon ja siihen perustuvan osaamisen, mikä on osoittautunut oikeaksi. Koska maatalous on kiinteä osa muuta yhteiskuntaa, pitää myös maamme maatalouden kehityksen jatkossa perustua sellaiseen kannattavaan tuotantoon ja sellaisiin tuotteisiin, joissa kilpailukyky perustuu ensisijaisesti tietoon ja osaamiseen. Jo nyt maataloutemme tuottaa raaka-aineita elintarvikkeisiin, joiden valmistaminen vaatii korkeatasoista erityisosaamista. Tulevaisuudessa elintarviketuotantomme tulee painottua nykyistäkin enemmän erikoisruokavalioiden ja terveysvaikutteisten elintarvikkeiden raaka-aineisiin. Niissä markkinasegmentit ovat niin pieniä, ettei suurissa yksiköissä tapahtuvan tuotannon puuttuminen muodosta merkittävää haittaa. Paljon tärkeämpää tuolloin on raaka-aineen laatu sekä tuotantoprosessin ja jakelun logistiikan taso, ts. eri vaiheissa tarvittava osaaminen. Tätä suuntausta tukee merkittävästi se, että asian taustaksi tarvittava ravitsemustutkimus on maassamme erittäin korkeatasoista. Tässä yhteydessä valiokunta painottaa myös kaikkien elintarvikkeiden osalta alkuperämerkintöjen suurta merkitystä kuluttajille.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että eräiden tuotantoalojen osalta poikkeukselliset luonnonolomme eivät muodosta haittaa, vaan ovat päinvastoin kilpailuetu. Sellaisia tuotantoaloja ovat mm. siemenperunatuotanto Oulun seudulla Limingan peltoalueella ja eräiden dry-line-menetelmällä korjattavissa olevien kuitu- ja energiakasvien tuotanto (esim. pellava ja hampu eräisiin käyttötarkoituksiin sekä ruokohelpi).

Jo mainitun bioenergian tuotantoon voidaan maassamme ottaa ne pellot, jotka maalajinsa, sijaintinsa, kuivatustilansa tai jonkin muun syyn johdosta eivät erityisen hyvin sovi muuhun tuotantoon. Tällaista peltoa maassamme on paljon, eräiden arvioiden mukaan selvästi yli 100 000 hehtaaria, joten potentiaalia bioenergiatuotannon lisäämiseen on olemassa. Bioenergian osalta tulee avautumaan uusia mahdollisuuksia myös sen vuoksi, että monella taholla on kehitteillä uusia bioteknisiä menetelmiä, joilla kaikesta hiiltä, vetyä ja happea sisältävästä orgaanisesta jätteestä voidaan tuottaa huomattavasti nykyisiä menetelmiä tehokkaammin polttoainekäyttöön sopivaa alkoholia.

Valiokunta toteaa, että Suomen puheenjohtajakauden alustavassa asialistassa on useita aihekokonaisuuksia, jotka liittyvät hyvin läheisesti edellä kosketeltuihin aihepiireihin. Niitä on lähes jokaisessa pääluokassa, mutta erityisesti maataloudessa, energia-asioissa, kilpailupolitiikassa, koulutuksessa ja ympäristöasioissa. Lisäksi ulkosuhteiden pohjoinen ulottuvuus -kohdassa on aiheellista ottaa huomioon maamme hyvä kyky kehittää boreaalisen vyöhykkeen maa- ja metsätaloutta. Näistä kohdista aikanaan tulevat EU-tason ratkaisut vaikuttavat oleellisesti siihen, miten me voimme toimia peltobiomateriaalien hyväksikäytön edistämiseksi.

Metsätalous

Euroopan unionin kansalaisten hyvinvoinnin kehittäminen tulevaisuudessa vaatii huomattavan määrän energiaa ja raaka-aineita, jotka on pystyttävä tuottamaan kestävän kehityksen periaat-

teiden mukaisesti. Tässä työssä suomalainen metsäsektori muodostaa keskeisen osan Euroopan metsäsektorista samoin kuin myös yleismaailmallisesta metsäsektorista. Sen vuoksi onkin luonnollista, että myös metsätalouden osalta keskeisenä teemana maamme puheenjohtajakaudella tulee olla uusiutuvien luonnonvarojen käytön edistäminen. Kehittyneellä metsiin perustuvalla raaka-aineen ja energian tuotannollaan Suomi omaa hyvät edellytykset edistää puuhun perustuvaa raaka-aineiden, jalosteiden ja energian tuotantoa taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen kestävyysperiaatteiden mukaisesti.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että tulevaisuudessa metsiin liittyvät tuotantotarpeet monipuolistuvat ja perinteisten metsän tuotteiden lisäksi puuperäiset raaka-aineet voivat muodostaa merkittävän ja uusiutuvan raaka-ainelähteen esimerkiksi erilaisille komposiittimateriaaleille ja kokonaan uusille metsä- ja puupohjaisille raaka-aineille ja tuotteille muita metsän käyttömuotoja unohtamatta. Metsän raaka-aineet soveltuvat hyvin kierrätykseen, ja elinkaarensa loppuksi niistä voidaan tuottaa bioenergiaa hiililähdettä rasittamatta.

Valiokunnalle toimitetussa selvityksessä on kiinnitetty huomiota siihen, että EU:n jäsenmaissa on erityisesti julkisia hankintoja koskevissa keskusteluissa esiintynyt epäluuloa puun käyttöä kohtaan samoin kuin suoranaista metsätalouden ja metsätalouselinkeinon vastaisuutta. Tämä on tullut esiin esim. Ison-Britannian ja Hollannin kansallisissa julkisia hankintoja koskevissa ohjeissa, joissa on suosittu yksittäisiä metsäsertifiointijärjestelmiä. Menettelystä aiheutuu kaupan esteitä, ja se on vaaraksi sisämarkkinoiden toimivuudelle. Valiokunta katsookin, että Suomen tulee toimia aloitteentekijänä julkisia hankintoja koskevien säännösten osalta, jotta sisämarkkinoiden toimivuus voidaan taata. Julkisia hankintoja koskevat EU-säännökset vaativat selvennystä ja selvät rajat sen suhteen, ettei esim. metsien sertifiointijärjestelmiä ja ympäristömerkkejä käytetä kaupan rajoitteina.

Lausunto

Lausuntonaan maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että Suomen puheenjohtajakauden asialistaa laadittaessa tulee ottaa huomioon Brysselin vuoden 2002 Eurooppa-neuvoston vahvistama periaate siitä, että maataloustuotannon on voitava jatkaa kaikilla yhteisön alueilla, mukaan luettuna alueet, joilla on erityisiä ongelmia, ja

että asialistalle tulee nostaa ns. monimuotoisen erooppalaisen maatalousmallin lujittaminen sisällyttäen siihen muun ohella peltobioenergian käytön edistäminen sekä

että metsätalouden osalta asialistalle tulee nostaa puun käytön edistäminen uusiutuvana luonnonvarana samoin kuin metsätaloustuotteiden EU:n sisämarkkinoiden toimivuuden turvaaminen.

Helsingissä 13 päivänä toukokuuta 2005

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Sirkka-Liisa Anttila /kesk
vpj. Harry Wallin /sd
jäs. Nils-Anders Granvik /r
Pertti Hemmilä /kok
Esko Kiviranta /kesk
Katri Komi /kesk
Risto Kuisma /sd

Lauri Kähkönen /sd
Esa Lahtela /sd
Jari Leppä /kesk
Eero Lämsä /kesk
Reijo Paaanen /kok
Erkki Pulliainen /vihr
Pekka Vilkuna /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius.